

LA RESPONSA DIRECTA EN AJUDA HUMANITÀRIA D'EMERGÈNCIA

**Direcció General de Cooperació Internacional al
Desenvolupament
València, juliol de 2019**

Direcció General de Cooperació Internacional al Desenvolupament
Conselleria de Participació, Transparència,
Cooperació i Qualitat Democràtica
2019

**GENERALITAT
VALENCIANA**

Conselleria de Participació,
Transparència, Cooperació
i Qualitat Democràtica

Passeig de l'Albereda, 16
46010, València
Telèfon: (+34) 96 192 23 20
Correu electrònic: cooperacio@gva.es
Twitter: [@GVAcooperacio](https://twitter.com/GVAcooperacio)

www.cooperaciovalenciana.gva.es

Introducció

La persistència dels conflictes violents, els efectes del canvi climàtic, les pandèmies, la recurrència de desastres, els fluxos de població descontrolats, el tràfic il·lícit de persones, l'exclusió i la pobresa són, entre altres factors, part substancial de la llista d'uns problemes que s'identifiquen pel seu caràcter transnacional i que, necessiten respostes multilaterals per a reduir els seus efectes. Aquest escenari té com a conseqüència l'augment de les necessitats humanitàries, davant les quals resulta imprescindible una resposta internacional que afronte la garantia dels drets de les persones.

En el marc de la definició general de l'ajuda oficial al desenvolupament (AOD), l'ajuda humanitària s'entén com l'assistència dissenyada per a salvar vides, alleujar el sofriment humà i mantenir i protegir la dignitat humana durant i després de les emergències. Per a ser considerada com a humanitària, l'ajuda ha de ser consistent amb els principis d'humanitat, imparcialitat, neutralitat i independència.

L'ajuda humanitària engloba el sector 700 de la classificació del CAD de l'OCDE. Dins del mateix es distingeixen les següents categories:

- 720: Ajuda d'emergència. S'entén com a situació d'emergència la resultant d'una crisi provocada per l'home i/o per una catàstrofe natural. Es diferencia entre ajuda i serveis materials d'emergència, ajuda alimentària d'emergència, i coordinació dels serveis de protecció de l'ajuda.
- 730: Ajuda a la reconstrucció i rehabilitació. Són actuacions menys immediates i amb un enfocament a més llarg termini, orientades al fet que el país receptor supere els efectes de la crisi humanitària.
- 740: Prevenció de desastres. Activitats destinades a reduir els riscos de desastres i preparar-se davant d'aquests.

L'ajuda humanitària inclou les següents actuacions:¹

- Prevenció de desastres i preparació.

¹Comité d'Ajuda al Desenvolupament (CAD) de l'OCDE

- Provisió de recer, aliment, aigua i sanejament, serveis de salut, i altres elements d'assistència per al benefici de la població afectada i per a facilitar la tornada a les seues vides i mitjans de manteniment normals.
- Mesures per a promoure i protegir la seguretat, benestar i dignitat dels civils i d'aquells que no prenen part de les hostilitats i la rehabilitació, reconstrucció i assistència de transició mentre la situació d'emergència persistisca.

El marc de l'ajuda humanitària d'emergència de la Generalitat Valenciana

Des del seu inici, la Cooperació Valenciana al Desenvolupament ha parat atenció a les qüestions humanitàries i ha contemplat referències a aquesta en els seus instruments programàtics tot emfatitzant la particularitat de l'acció humanitària enfront d'altres àmbits d'actuació de la cooperació internacional al desenvolupament.

La Generalitat Valenciana disposa de [L'ESTRATÈGIA D'ACCIÓ Humanitària](#) de la Comunitat Valenciana 2018-2022, primera estratègia de la cooperació espanyola emmarcada en els compromisos del Grand Bargain, assumits en la Cimera Humanitària Mundial de 2016. A més, incorpora i s'insereix en les tendències internacionals de qualitat de l'ajuda com la Norma Humanitària Essencial (CHS).

El Pla Director de la Cooperació Valenciana 2017-2020 conté referències als àmbits de l'acció humanitària com a instrument de la cooperació valenciana, considerant l'Acció Humanitària com el conjunt d'accions de suport a les víctimes de desastres (tant les motivades per catàstrofes naturals com per conflictes armats), orientades a mitigar el seu sofriment, garantir la seua subsistència, protegir els seus drets fonamentals i defensar la seua dignitat, així com a aturar el procés de desestructuració social i econòmica de la comunitat i preparar-la davant possibles desastres. L'Acció Humanitària podrà realitzar-se en qualsevol país per a contribuir a donar resposta a les necessitats de vulnerabilitat de les persones que anualment pateixen crisis provocades per desastres i conflictes de diversa índole.

El Comitè Permanent d'Acció Humanitària de la Comunitat Valenciana, regulat pel Decret 24/2013, de 25 gener, del Consell, és l'òrgan de coordinació de les institucions públiques i entitats privades de la Comunitat Valenciana que destinen fons a l'acció humanitària i té per objecte integrar sinergies i concentrar recursos per a millorar l'efectivitat de les ajudes que es presten. La seua funció és canalitzar l'ajuda humanitària i d'emergència de les entitats que ho integren per a prevenir i atendre les situacions d'emergència.

El Comitè Permanent està assessorat per un òrgan consultiu integrat per les ONGD que tenen entre els seus objectius l'acció humanitària i que té com a funcions:

1. Informar el Comitè Permanent d'aquelles situacions d'emergència i postemergència que requerisquen la intervenció d'aquest.
2. Emetre informes, per pròpia iniciativa o a sol·licitud del Comitè Permanent i evacuar consultes respecte a situacions d'emergència i postemergència, i resoldre consultes respecte a actuacions que requerisquen acció humanitària urgent.
3. Elevar al Comitè Permanent els projectes susceptibles de ser finançats per aquest.
4. Conèixer el seguiment i grau d'execució dels projectes aprovats pel Comitè Permanent.

Per la seua part en 2018 l'Agència Espanyola de Cooperació Internacional per al Desenvolupament (AECID), 10 comunitats autònomes (Galícia, Astúries, Cantàbria, La Rioja, Múrcia, València, Canàries, Balears, Madrid i Castella i Lleó) i la Federació Espanyola de Municipis i Províncies (FEMP), van signar un conveni pel qual es comprometen a conjuminar i coordinar recursos financers, humans i tècnics de cara a millorar l'impacte i la qualitat de l'ajuda humanitària espanyola en l'exterior.

Així, les Comunitats Autònomes de Galícia, Astúries, Cantàbria, La Rioja, Múrcia, València, Canàries, Balears, Madrid i Castella i Lleó, han d'aportar, cadascuna, de forma anual, un mínim de 50.000 euros. La AECID, per part seua, aportarà un milió d'euros cada exercici. El conveni estableix, a més, la creació d'un fons comú de contingència per a poder atendre crisis sobrevingudes, complexes o de major duració del que s'esperava.

Igualment la Generalitat Valenciana col·labora en l'Equip Tècnic Espanyol d'Ajuda i Resposta a Emergències (START - sigles en anglés de Spanish Technical Aid Response Team), que la seua posada en marxa va liderar AECID en 2016; es tracta un equip majoritàriament sanitari, dissenyat per a desplegar-se en menys de 72 hores, la missió de les quals és actuar en tota emergència humanitària en què la Cooperació Espanyola decidisca intervenir.

L'equip inclou, a més de metges i infermers del Sistema Nacional de Salut, uns altres sanitaris, enginyers, experts en aigua i sanejament, logistes o tècnics en electricitat i electrònica, entre altres professionals.

El marc de l'ajuda humanitària i d'emergència

En els últims anys, s'han produït considerables avanços i canvis en l'escenari internacional humanitari, reflectits, en particular, en la celebració del Cim Humanitari Mundial (WHS, pel seu nom en anglés World Humanitarian Summit) de 2016. Des d'una perspectiva pràctica, l'aprovació de l'“Agenda per a la Humanitat” i el “Grand Bargain” –subscrit per Espanya després de la Cimera-, suposen clars avanços que han de servir com a referents per a la CE establint mecanismes de seguiment i rendició de comptes del seu compliment.

La rellevància d'aquest Cim Mundial Humanitari queda patent, en un context i un escenari internacional en el qual:

- Existeix una recurrència dels desastres produïts per amenaces naturals, amb cada vegada un major impacte sobre les poblacions, amb una clara vinculació amb els efectes que el canvi climàtic està generant sobre el nostre planeta.
- La complexitat i augment dels conflictes armats, amb múltiples causes interrelacionades.
- El creixement de noves formes de violència i molt especialment de la violència urbana i les conseqüències en termes de desplaçament forçat de les poblacions.
- Els canvis en el fenomen migratori que ha de ser entés íntegrament, amb múltiples causes tant d'origen climàtic com de conflictes armats.

D'altra banda, el llançament de la Norma Humanitària Essencial i el Projecte Esfera, amb la seua recent revisió l'any passat 2018, representa una eina comuna per a optimitzar els nivells de qualitat de les intervencions humanitàries.

El Projecte Esfera, com a iniciativa llançada en 1997 per un grup d'organitzacions humanitàries, té l'objectiu d'establir, una sèrie de normes mínimes universals en les àrees més importants de l'ajuda humanitària postdesastre, de manera que aquesta veja millorada la seua qualitat i la seua rendició de comptes. Es basa en dues conviccions principals:

1. S'han de prendre totes les mesures possibles per a alleujar el sofriment humà produït per calamitats i conflictes

2. Les persones afectades en els casos de desastre tenen dret a viure amb dignitat i per tant tenen dret a rebre assistència humanitària.

El Projecte Esfera s'articula les normes mínimes universals en matèria d'acció humanitària entorn de les següents quatre grans àrees:

- Proveïment d'aigua, sanejament i foment de la higiene
- Seguretat alimentària, nutrició i ajuda alimentària
- Refugis, assentaments i articles no alimentaris
- Serveis de salut

Gestió Integral de Risc de Desastres

Els Plans d'Emergència i contingència a escala comunitària han de ser realitzats de forma participativa, a fi de garantir la participació de dones, d'homes, xiquets i xiquetes, i grups vulnerables. Han d'estar basats en una anàlisi de gènere i edat del context i prendre en compte la diferent exposició a les amenaces d'homes, dones, xiquets i xiquetes, persones amb altres condicions de vulnerabilitat, determinada per factors socioeconòmics, desigualtats, bretxes i barreres en l'accés a serveis. Han de tindre mires a promoure l'accés legal i pràctic als serveis, tals com alimentació, refugi, salut (incloent salut sexual i reproductiva), incentius i compensacions financeres, protecció, per part de dones, xiquets i xiquetes, altres grups vulnerables, i homes. Han d'incloure mesures per a la prevenció i resposta a la violència basada en el gènere i contra les dones.

Enquadrant l'ajuda humanitària d'emergència

La major part del Manual Esfera detalla una sèrie de normes mínimes que defineixen l'acció humanitària de qualitat. Les normes essencials s'apliquen en qualsevol projecte o àmbit. Es completen amb quatre capítols tècnics que tracten els principals àmbits d'actuació (aigua, aliments, recer i salut).

1. Proveïment d'aigua, sanejament i foment de la higiene.

L'aigua i el sanejament són determinants d'importància crítica per a la supervivència en les etapes inicials d'un desastre. L'objectiu dels programes de proveïment d'aigua i sanejament és promoure bons hàbits d'higiene personal i mediambiental amb la finalitat de protegir la salut, garantint l'accés segur i equitatiu a suficient quantitat d'aigua per a beure i cuinar per a totes les persones, i per a la seua higiene personal i domèstica.

L'evacuació higiènica d'excretes humanes estableix la primera barrera contra les malalties relacionades amb les excretes, la qual cosa contribueix a reduir la seua transmissió per rutes directes i indirectes, i cal que les persones compten amb un nombre adequat de latrines que es troben prou pròximes als seus habitatges perquè la seua accessibilitat siga ràpida, segura i acceptable en qualsevol moment del dia i de la nit.

Les malalties transmeses per vectors són una de les causes principals de patiments i morts en moltes situacions de desastre. Les malalties de transmissió per vectors poden ser controlades per diversos mitjans, incloent la selecció de l'emplaçament dels assentaments i refugis, el proveïment d'aigua apropiat, l'evacuació d'excretes, la gestió de deixalles sòlides i d'aigües residuals, la provisió de serveis de salut, l'ús de productes químics, la protecció personal i familiar i la protecció eficaç dels magatzems d'aliments.

Especificacions de *kits* individuals d'aigua i sanejament.

Com a sinònims per a l'especificació de *kits* s'utilitzen:

- W per a articles relacionats amb el tractament d'aigua (*water*)
 - T per al Transport d'aigua
 - D per a l'emmagatzematge i la distribució d'aigua
 - S per al Sanejament
 - H per a la Higiene
 - R per al material de Referència en forma de llibres i literatura en CD
-
- W1/T1 Bombament, motobomba de gasolina amb mànega, 2 polzades, portàtil, lleugera, 21 m³/h
 - T2 Transport, tanc bombolla, PVC per a transport, 6 m³
 - D1/T7 Emmagatzematge, tanc bombolla, PVC per a instal·lació en subsòl, 10 m³
 - W2 Emmagatzematge, tanc ceba, complet, 30 m³
 - W3 Tractament, equipament, sistema, *kit* de dosatge en la línia de succió de sulfat d'alumini

- W7/T3/D9 Distribució, mànega de succió, baixa toxicitat, 2 pulg.
- W8/D2/T5 Distribució, mànega col·lapsable/ *kit* de *fittings* d'assemblatge ràpid
- D3/T6 Distribució, *fittings*, *kit* d'adaptació
- D4 Distribució, rampa de distribució
- W4 Tractament, químics, sistema, sulfat d'alumini
- D5 Tractament, químics, sistema, clor granulat, dicloroisocianurat sòdic dihidratat
- D6 Anàlisi, equipaments, *Pooltester* de clor i pH
- W5 Anàlisi, equipaments, *kit* de mesurament i anàlisi
- D8/W6/T4 Eines, *kit*, enginyers
- W9 Tractament, unitat de tractament d'aigua
- S1 Eliminació d'excreta, plataformes sanitàries per a sanejament sense aigua
- S2 Eliminació d'excreta, plataformes sanitàries, adaptador per a arrossegament hidràulic
- S3 Eliminació d'excreta, caseta de latrina, inclou bosses per a produir sacs d'arena
- S4 Lones de plàstic
- S5 Eines, *kit*, excavació i neteja de la latrina
- S6 Fumigació, ruixadors de motxilla per a desinfecció
- S7 Fumigació, equipament de protecció
- H1 Promoció, *kit* de promoció de la higiene, amb especial atenció a articles per a les dones
- H2 NFI, contenidors d'aigua per a llavar-se les mans
- H3 NFI, sabó, multiús
- H4 NFI, drap, multiús
- H5 NFI, ixes de rehidratació oral, sobre
- H6 NFI, bossa per a realització de kits d'higiene in situ
- H7 Eliminació d'excreta, orinals
- H8 Eliminació d'excreta, bacinets
- H9 Transport, contenidors, balde de plàstic amb tapa i aixeta
- H10 Emmagatzematge, contenidors, balde de plàstic amb tapa sense aixeta
- H11 Tractament, químics, domiciliari, sobre/pastilla d'una combinació de floculant i desinfectant
- H12 Tractament, químic, pastilles de NaDcc
- R1 Llibres, llibres essencials de consulta

2. Seguretat alimentària, nutrició i ajuda alimentària.

L'accés als aliments i el manteniment d'un estat nutricional adequat són determinants d'importància crítica per a la supervivència de les persones durant els casos de desastre. Aquest àmbit d'intervenció té com a objectiu preservar la disponibilitat, l'accés a i el consum d'aliments adequats, assegurances i nutritius en relació amb les poblacions afectades per crisis humanitàries presents, previstes amb seguretat o recents per a impedir una mortalitat excessiva, una desnutrició aguda o altres efectes i conseqüències potencialment mortals, i siguin acceptables dins de cada cultura determinada.

Un altre objectiu és protegir les condicions de subsistència amenaçades per crisi, recents, presents o imminents, reduir el mal a la producció d'aliments i als sistemes de comercialització i crear condicions que impulsen la rehabilitació i restauració de la capacitat autònoma de resposta.

Les opcions de resposta humanitària inclouen:

- distribució gratuïta i global d'aliments (distribucions generals d'aliments);
- distribució gratuïta d'aliments a grups predeterminats (distribucions selectives d'aliments);
- distribució d'aliments de manera selectiva o autoselectiva a canvi del temps o el treball dels beneficiaris (aliments per treball, aliments per formació, aliments per actius);
- suport als mitjans de subsistència a fi de protegir o promoure les capacitats d'autoproducció afectades per la crisi (p. ex., distribució d'inputs agraris i fertilitzants, llavors, hortalisses de cicle curt formació, generació de rendes, atenció veterinària, aigua i farratge per al bestiar, reducció o augment del cens ramader per motius d'emergència, etc.).

Quan el principal problema és una elevada prevalença de desnutrició aguda o de deficiències de micronutrients, les opcions de resposta inclouen:

- alimentació terapèutica en centres per a les persones en situació de desnutrició aguda (centres d'alimentació terapèutica i centres d'estabilització);

- alimentació terapèutica en les comunitats per a les persones en situació de desnutrició aguda sense complicacions mèdiques (gestió comunitària de la desnutrició aguda);
- alimentació suplementària o complementària per a les persones en situació de desnutrició moderadament aguda o, de manera general, per a totes les persones en situació de risc (p. ex., programes de distribució general d'alimentació suplementària, Blanket Supplementary Feeding Programmes – BSFP, per a tots els xiquets menors de cinc anys);
- subministrament de suplementes de micronutrients (com a distribució de vitamina A o d'àcid fòlic, o reforç dels menjars amb micronutrients);
- foment de la sensibilitat nutricional i la diversitat de la dieta

3. Refugis, assentaments i articles no alimentaris NFI (Non Food Distribution)

El refugi és un determinant d'importància crítica per a la supervivència en les fases inicials de qualsevol desastre. Més enllà de la supervivència, els refugis són necessaris per a proveir seguretat personal i protecció contra perills i enfront del clima, així com una major resistència contra els problemes de salut i les malalties. Igualment, són importants per a mantenir la dignitat humana i sostenir la vida familiar i en comunitat dins del que siga possible en circumstàncies difícils.

Les opcions de resposta humanitària inclouen:

- *kits* de subministraments bàsics per a poder atendre les seues necessitats en termes d'higiene personal i familiar,
- *kits* de cuina per a preparar i menjar els aliments,
- *kits* d'abric (lones i plàstics, matalassos, provisió de roba amb què abrigar-se, mantes, peces de vestir i roba de llit) per a comptar amb els nivells necessaris de confort termal i construir, mantenir o reparar els refugis.
- *kits* d'aprenentatge (conté material escolar bàsic llibres, quaderns, guix, etc.), botigues per a aules temporals, *kits* recreatius per a espais amics de la infància.

4. Serveis de salut.

Els serveis de salut constitueixen un determinant de gran importància per a la supervivència en les fases inicials de qualsevol desastre. Els desastres quasi sempre produeixen impactes significatius en la salut pública i en el benestar de les poblacions afectades. Aquests impactes en la salut pública es pot dir que són directes (per exemple, lesions físiques, traumes psicològics) o indirectes (com a augment en la incidència de malalties infeccioses, desnutrició, complicacions de malalties cròniques). Les metes primàries de la resposta humanitària davant els desastres són prevenir i reduir la mortalitat i la morbiditat excessives i afavorir el retorn a la normalitat.

Les principals accions essencials a desenvolupar en el sector salut que han d'incloure's en el pla local de preparatius i resposta davant emergències i desastres:

- assistència mèdica;
- avaluació de danys i anàlisis de necessitats en salut;
- vigilància epidemiològica;
- salut mental i atenció psicosocial;
- vigilància alimentària i nutricional;
- control de vectors i zoonosis;
- medicaments i subministraments;
- suport en cerca, salvament i rescat;
- suport en el maneig de cadàvers

Las opcions de resposta humanitària inclouen:

- Equips per a establir clíniques temporals
- *kits* de protecció per al personal sanitari (inclouen botes, màscara, guants, ulleres i bata d'un sol ús)
- *kit* Sanitari per a Emergències Interinstitucional
- *kits* amb medicaments essencials i específics per al tractament d'afeccions lligades a la salut matern-infantil i a la salut sexual i reproductiva de salut reproductiva per a situacions d'emergència
- *kits* de prevenció de transmissió mare-xiquet/a (PTME per les seues sigles en francès), amb inputs i medicaments que ajuden a prevenir la transmissió de malalties com la malària i el VIH/SIDA durant la concepció, l'embaràs i el part
- *kits* de cures obstètriques neonatals d'urgència

- *Kits* per a la prevenció de malalties de transmissió sexual, VIH i embarassos no desitjats mitjançant l'assistència sanitària d'urgència a víctimes de violència sexual.
- *Kits* de vacunes: vacunes contra la pòlio, pallola i tuberculosi.
- Subministraments mèdics: medicaments i sèrums, material sanitari renovable - equip sanitari
- Subministrament de mosquiteres amb insecticides incorporats per a combatre la malària
- Gestió de cadàvers

Respostes complementàries d'ajuda humanitària i d'emergència

Les opcions de resposta complementàries inclouen:

- Integrar transversalment la protecció de la població:
 - 1.- Totes les organitzacions humanitàries han d'adoptar mesures per a reduir el risc de violència, coerció i abusos al qual estan exposades les persones afectades per les crisis. Això requereix saber qui es troba en situació de risc i per què, així com tindre en compte, a l'hora de prendre decisions, les possibles conseqüències de l'acció humanitària o de l'absència d'aquesta, sobre l'exposició de la població a aquest risc. Així mateix, exigeix que es minimitze el risc d'abusos comesos pels equips humanitaris, i que es garantisca que aquests equips saben com i on han de derivar a les persones que necessiten suport especialitzat amb l'objectiu de prevenir actes de violència o explotació o de recuperar-se d'aquests.
 - 2.- Les organitzacions humanitàries han de formar part de les iniciatives de protecció col·lectives empreses per la comunitat humanitària, que en general estaran dirigides pel coordinador humanitari i l'equip humanitari de país.
- La prevenció i la resposta a l'abús, negligència, explotació i violència contra els xiquets, xiquetes i adolescents. Com que existeixen amenaces a la seguretat i el benestar dels xiquets, xiquetes i adolescents en tota situació d'emergència, la protecció de la infància és una consideració important en qualsevol intervenció humanitària
- Subministrament de transferències en efectiu (*cash transfer*) i cupons perquè les famílies puguin fer front a les seues diferents necessitats multisectorials (com a

atenció sanitària, articles domèstics, sanejament o educació) sense haver de desviar per a satisfer-les els fons destinats a alimentació.

Documents de consulta

-
- <https://www.acnur.org/fileadmin/Documentos/Publicaciones/2012/1643.pdf>

- <http://www.aacid.es/Centro-Documentacion/Documentos/Acci%C3%B3n%20Humanitaria/Manual%20de%20Requerimiento%20M%C3%ADnimos%20para%20Intervenciones%20en%20Agua,%20Saneamiento%20e%20Higiene%20en%20Emergencias.pdf>
- <https://corehumanitarianstandard.org/files/files/Core%20Humanitarian%20Standard%20-%20Spanish.pdf>
- https://www.gestionderiesgos.gob.ec/wp-content/uploads/downloads/2015/10/kits_complementarios_asistencia_humanitaria_2015__25-08-15.pdf
- <http://apps.who.int/medicinedocs/documents/s19070es/s19070es.pdf>
- https://www.unicef.org/bolivia/EMER_Resumen_normas_minimas_accion_humanitaria.pdf
- https://www.oxfam.org/sites/www.oxfam.org/files/propuestas_para_la_incorporacion_del_enfoque_de_genero_en_planos_de_gestion_de_riesgos.pdf
- https://www.preventionweb.net/files/38050_38050conceptosbsicos.pdf
- <https://www.spherestandards.org/es/manual-2018/>